

सुरक्षित भवन निर्माणका लागि नेपाल राष्ट्रिय भवन संहिता पालना प्रवर्द्धन परियोजना (NBCC)

समाचारपत्र अंक ३, असार २०८०

[NBCC परियोजनाको परिचय]

नेपालमा सुरक्षित भवन निर्माणका लागि नेपाल राष्ट्रिय भवन संहिता (NBC) र विभिन्न नगरपालिका/गाँउपालिकामा आ-आफ्नै भवन निर्माण मापदण्डहरू (Building By-Laws) छन्। कुनै पनि भवन निर्माण गर्नका लागि सर्वप्रथम घरधनीले नगरपालिकाबाट भवन निर्माण अनुमति लिनुपर्ने हुन्छ। यस्तो अनुमति लिनको लागि घरधनीले भवन निर्माण मापदण्ड र भवन संहिताको पूर्ण पालना हुने गरी आफ्नो आवश्यकता अनुसार घरको डिजाइन र नक्सा तयार पारी सम्बन्धित नगरपालिका/गाँउपालिकामा बुझाउनु पर्दछ। यसरी बुझाएको डिजाइन र नक्सा, भवन निर्माण मापदण्ड र भवन संहिता अनुरूप छ कि छैन भनी नगरपालिकाले चेकजाँच गरी भवन निर्माण अनुमति दिन्छ। भवन संहिता र भवन निर्माण मापदण्ड पालना गरी नक्सा अनुसार निर्माण गरिएका घरहरू भूकम्प प्रतिरोधी हुन्छन्। सो कुराको सुनिश्चित गर्न नक्सा पास गर्नुपरेको हो।

भवन संहिता र भवन निर्माण मापदण्ड पालना नगरी निर्माण गरिएका घरहरू भूकम्पको बेला क्षतिग्रस्त हुनसक्छन्। साथै क्षतिग्रस्त घरले छिमेकीका घरहरूलाई समेत जोखिममा पार्न सक्छ। कतिपय घरधनीहरूले नगरपालिकाबाट भवन निर्माणको अनुमति नलिइकन निर्माण गर्ने गरेको पाइन्छ। नेपालमा भवन संहिता र भवन निर्माण मापदण्ड पालना गरी घरको निर्माण गर्ने दर सन्तोषजनक नभएको विभिन्न अध्ययनले देखाएका छन्। यो अवस्था सुधार गर्नका लागि शहरी विकास मन्त्रालयले जापान अन्तर्राष्ट्रिय सहयोग नियोग (JICA) को सहयोगमा NBCC परियोजना सुरु गरेको हो। NBCC परियोजनाले नगरपालिकाहरूमा भवन निर्माण अनुमतिका लागि आवेदन दिने तथा निरीक्षण गर्ने प्रक्रियाहरूमा सुधार गरी भवन संहिता र भवन निर्माण मापदण्ड पालनाको दर वृद्धि गर्ने लक्ष्य राखेको छ। यसले भूकम्प प्रतिरोधी भवन निर्माणको अभ्यास अभिवृद्धि गर्ने छ।

[समाचारपत्रका विषयहरू (अंक ३)]

१. तालिमको परिचय
२. परियोजनाका पछिल्ला गतिविधिहरू
३. परियोजनाका सदस्यहरूको परिचय

१. तालिमको परिचय

घरधनीहरूले नगरपालिकाबाट प्राप्त गर्ने भवन निर्माण स्वीकृतिलाई सहज बनाउन सुरक्षित भवन निर्माणका लागि राष्ट्रिय भवन संहिता पालना प्रवर्द्धन परियोजना (NBCC) प्रयासरत छ। त्यसको लागि भवन निर्माण कार्यविधिलाई सजिलो बनाउन यसका विषयहरू र प्रकृया सुधार गर्ने, यसलाई सच्याउने, सिकाइबाट प्राप्त ज्ञानहरूलाई समावेश गर्ने काम यो परियोजनाले गरिरहेको छ। विद्यमान भवन निर्माण कार्यविधिमा आवश्यकता अनुसार केहि संशोधन गरिएको छ। संशोधन गरि एको कार्यविधि नगरपालिका तहमा सहज कार्यान्वयन होस् भनेर परियोजनाले यस प्रकृत्यासँग सम्बन्धित व्यक्तिहरूलाई तालिम दिने काम गरिरहेको छ।

यस परियोजनाबाट संचालन भएका तालिमबारे यहाँ चर्चा गरिँदैछ :

१.१. अपेक्षित नतिजा ३ (*) र गतिविधिहरू (*) अपेक्षित नतिजाहरूको बारेमा पछिल्लो पानामा उल्लेख गरिएको छ।

यस परियोजनाले तय गरेका ५ वटा अपेक्षित नतिजामध्येको यस नतिजा तालिममा केन्द्रित छ। यसको मुलभूत पक्ष भनेको भवन निर्माण कार्यमा संलग्न व्यक्तिहरूलाई तालिम दिने र तालिमका लागि संयन्त्र स्थापना गर्नु हो।

यसअन्तर्गत उल्लेखित गतिविधिहरू हुन्छन्:

१. प्रशिक्षण प्रशिक्षकहरू (TOT) का लागि तालिम कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने र तालिमका लागि चाहिने पाठ्यपुस्तकको विकास गर्ने
२. तालिमकर्ताहरूको लागि मास्टर प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालिम (मास्टर TOT तालिम) संचालन गर्ने
३. मास्टर TOT तालिम लिएका प्रशिक्षक अथवा तालिमकर्ताहरूको परिचालन गरी विभिन्न तहमा तालिम संचालन गर्ने
४. परियोजना कार्यान्वयन हुने नगरपालिकाहरू (पायलट नगरपालिका) मा कार्यगत तालिम (On-the-job) संचालन गर्ने
५. तालिमसँग सम्बन्धित जनशक्तिको रेकर्ड कायम गर्नका लागि सूची प्रणाली तयार पार्ने
६. नेपाली पक्षबाट तालिम संचालन गर्ने

१.२. तालिम, प्रशिक्षण तथा अभिमुखीकरणका उद्देश्यहरू:

तालिम कार्यक्रमका समग्र उद्देश्य:

- भवन संरचना निर्माण कार्यमा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा जोडिने प्राविधिकहरूको (इन्जिनियर तथा सब-इन्जिनियर) क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।

तालिम कार्यक्रमका मुख्य उद्देश्य:

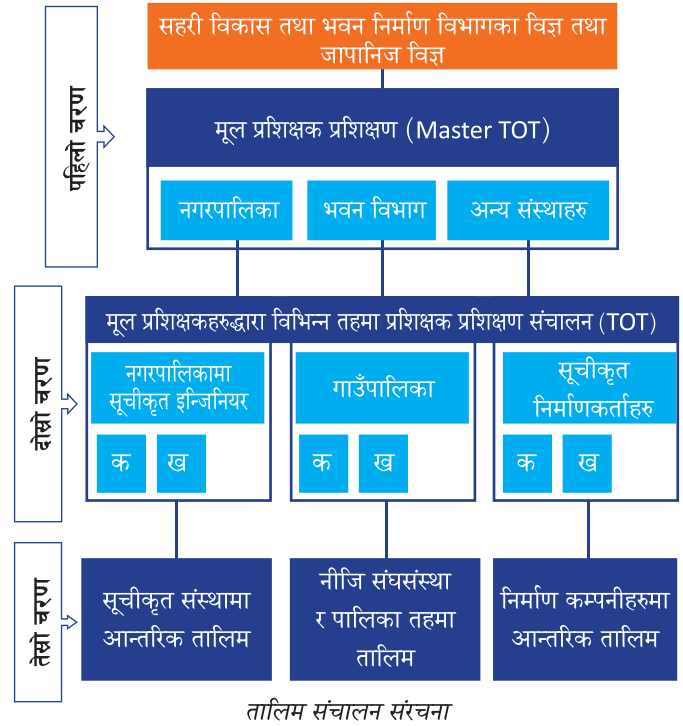
- संशोधन गरिएको भवन निर्माण कार्यविधि (BCWP) का सम्बन्धमा इन्जिनियर तथा सब-इन्जिनियरहरूको बुझाई परिष्कृत गर्ने वा क्षमता अभिवृद्धि गर्ने
- विद्युतीय प्रणालीबाट हुने नक्सा पास (e-BPS) का सम्बन्धमा उनीहरूको ज्ञान, सीप तथा बुझाई अभिवृद्धि गर्ने
- मुख्य प्रशिक्षक अथवा तालिमकर्ताहरू विकास गर्ने

१.३. तालिम तथा प्रशिक्षण संरचना

तालिम तल उल्लेखित चरणवद्ध रूपले कार्यान्वयन हुनेछन्:

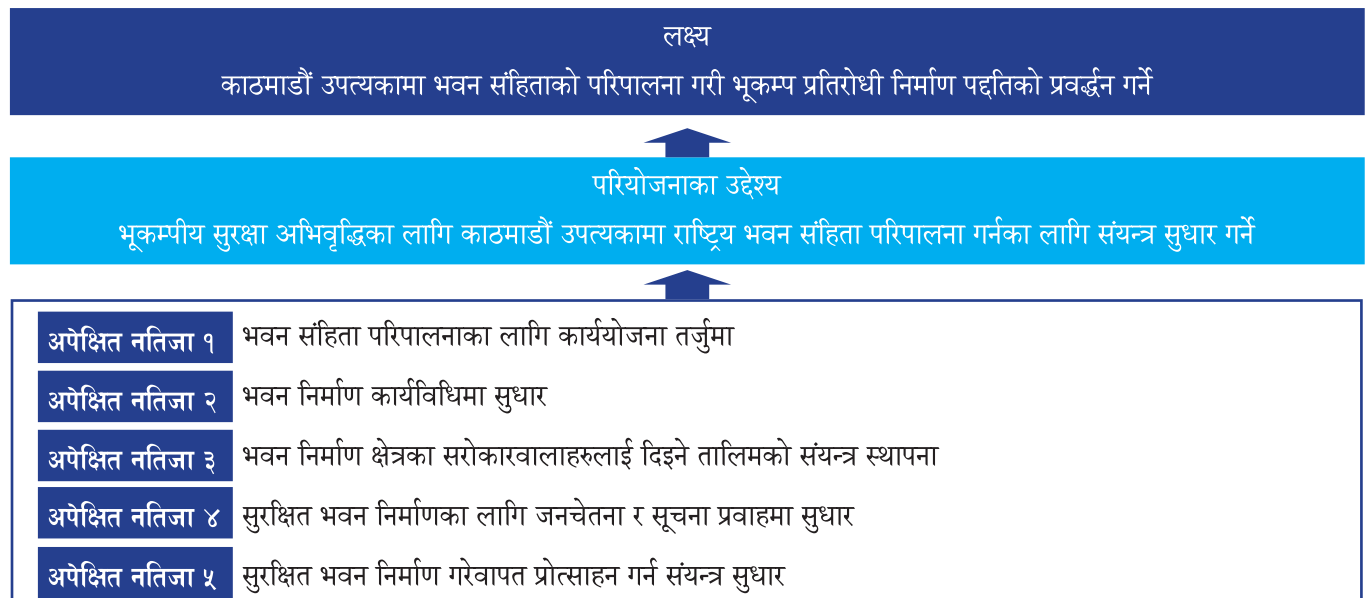
१. परियोजनामा कार्यरत व्यक्तिहरू (भवन विभागका विज्ञ र जापानिज विज्ञ) तथा अन्य विज्ञ व्यक्तिहरूले मुख्य प्रशिक्षक अथवा तालिमकर्ताहरू उत्पादन गर्ने उद्देश्यले प्रशिक्षकहरूको लागि मास्टर TOT संचालन गर्ने छन् ।

२. मास्टर TOT लिएका प्रशिक्षकहरूले लेक्चरको भूमिका निर्वाह गर्छन् र उनीहरूले प्रशिक्षक प्रशिक्षण (TOT) तालिम कार्यक्रम आयोजना गर्छन् जसबाट अरु प्रशिक्षक अथवा तालिमकर्ताहरू तयार हुन्छन् ।
३. प्रशिक्षक प्रशिक्षणबाट उत्पादित प्रशिक्षकहरूले नै आम रूपमा तालिम संचालन गर्छन् ।

परियोजनाका लक्ष्य

काठमाडौं उपत्यकाभित्र निर्माण हुने घरहरूमा राष्ट्रिय भवन संहिता र अन्य मापदण्ड लागु गर्ने/गराउने संस्कारको विकास गर्ने यस परियोजनाको समग्र लक्ष्य हो । यो लक्ष्य पुरा गर्न यस परियोजनाले विभिन्न ५ नतिजा वा परिणाम (Output) को अपेक्षा गरेको छ :

१.४. तालिमका विषयवस्तु

पाँच दिनका लागि तय गरिएको तालिम अन्तर्गत पहिलो र दोस्रो दिन अद्यावधिक गरिएको तथा संशोधित भवन निर्माण कार्यविधिका विषयमा केन्द्रित छ। यस्तै तेस्रो दिन गैर विनाशकारी उपकरणहरू (Non-Destructive Testing Equipment) का विषयमा केन्द्रित छ। यस्तै चौथो र पाँचौ दिनको तालिम अनलाइन नक्सापास प्रक्रियाका (e-BPS) विषयमा केन्द्रित छ।

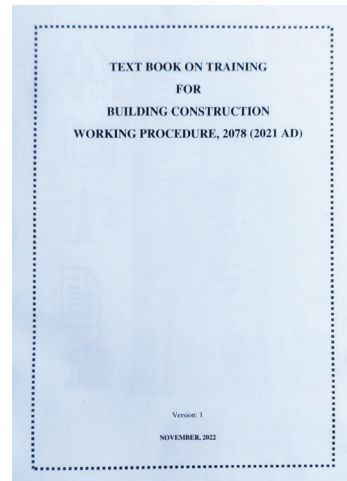
सत्र	विषयवस्तु
पहिलो दिन	<p align="center">(MTOT and BCWP)</p> <ul style="list-style-type: none"> मूल प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालिमको सारांश, संशोधित भवन निर्माण कार्यविधिको रूपरेखा राष्ट्रिय भवन संहिता (NBC105) र भू-प्राविधिक (Geo-technical) डिजाइनका विषयमा चर्चा वास्तुकला तथा संरचनागत डिजाइनको जाँच प्रक्रियाबारे विस्तृतीकरण
दोस्रो दिन	<p align="center">(BCWP)</p> <ul style="list-style-type: none"> डिजाइन जाँच प्रक्रियाका विषयमा विस्तृतीकरण (पानी, ढल, सरसफाइ तथा विजुलीसँग सम्बन्धित डिजाइन) डिजाइन स्वीकृति तथा भवन निर्माणको अनुमति निर्माण र सुपरीवेक्षण जापानमा अभ्यास हुँदै आएको निर्माण पद्धतिबारे जानकारी निर्माण भइरहेको घरमा हुने सुपरीवेक्षणको क्रममा फोटो लिने तरिका
तेस्रो दिन	<p align="center">कंक्रीट र मसलाको गुणस्तर/नापजाँच</p> <ul style="list-style-type: none"> कंक्रीट र मसलाको गुणस्तर गैरविनाशकारी उपकरणको प्रयोग (सैद्धान्तिक) गैरविनाशकारी उपकरणहरूको प्रयोग (अभ्यास) अनलाइन नक्सापास प्रक्रिया (e-BPS) को परिचय
चौथो दिन	<p align="center">अनलाइन नक्सापास प्रक्रिया (e-BPS) (प्रदर्शन र अभ्यास)</p>
पाँचौ दिन	<p align="center">अनलाइन नक्सापास प्रक्रिया (e-BPS) (प्रदर्शन र अभ्यास)</p> <p>अनलाइन नक्सापास प्रक्रियाबारे अनुभव आदानप्रदान र सिकाइ</p>

१.५. तालिम सामग्री

१.५.१ पाठ्यसामग्री

नतिजा २ अन्तर्गत रहेर तयार पारिएका पाठ्यक्रम तथा निर्देशिकाको अधिनमा रही संशोधित भवन निर्माण कार्यविधि लगायत गैर विनाशकारी उपकरणहरूको प्रयोग र प्रस्तुतिमा सघाउ पुग्ने सामग्रीहरू तयार पारिएको छ। साथै अनलाइन नक्सापाससँग सम्बन्धित ९ वटा पाठ्यपुस्तक समेत तयार गरिएको छ जसले अनलाइन नक्सापासको प्रक्रिया जोडिने हरेक कक्षका कामहरूलाई विस्तृतमा उल्लेख गरेको छ।

तालिमको दौरान प्रयोग हुने प्रस्तुति सामग्री र पाठ्यसामग्रीहरूलाई एकै ठाउँमा संग्रहित गर्ने उद्देश्यले एउटा वेभसाइट समेत बनाइएको छ। यो वेभसाइट इच्छाएका सबैले प्रयोग गर्न सक्छन् र आफूलाई चाहिएका सामग्रीहरू डाउनलोड गर्न सक्नेछन्। वेभसाइटको क्यू आर कोड र लिंक यसैसाथ संलग्न गरिएको छ।

संशोधित भवन निर्माण कार्यविधिको पाठ्यक्रम अनलाइन नक्सापाससँग सम्बन्धित सामग्री

<https://sites.google.com/view/nbcctraining/home/training?authuser=0>

१.५.२ डन्डी बाँध्ने तरिकाको पूर्ण आकृति (Full-Scale Model)

तालिममा सहभागीहरूको लागि र अध्ययन गर्न चाहनेहरूलाई लक्षित गरी शहरी विकास तथा भवन निर्माण विभागको प्राङ्गणमा घर निर्माण गर्दा डन्डी बाँध्ने तरिकाको पूर्ण आकृति बनाइएको छ ।

डन्डी बाँध्ने तरिकाको पूर्ण आकृति

तालिमको अभ्यास सत्र अवलोकन गर्दै जाइका नेपाल टिम

संशोधित भवन निर्माण कार्यविधि अनुसार तयार पारिएको डन्डी बाँध्ने आकृति निरीक्षण गर्दै तालिमका सहभागीहरूगीहरू

१.५.३ गैर-विनाशकारी परीक्षण उपकरण (NDT)

तालिमको दौरान शहरी विकास तथा भवन निर्माण विभागको प्रयोगशालामा तल उल्लेखित गैर-विनाशकारी परीक्षण उपकरणहरू प्रयोग गरिएको थियो ।

- स्किमीड ह्यामर (Schmidt Hammer)
- डन्डी पत्ता लगाउने यन्त्र (Rebar Detector)
- अल्ट्रासोनिक पल्स भेलोसिटी टेष्टर (Ultrasonic Pulse Velocity Tester)

प्रयोगशालामा स्किमीड ह्यामरको प्रयोगग

प्रयोगशालामा अल्ट्रासोनिक पल्स भेलोसिटी टेष्टरको प्रयोग

१.६. मास्टर प्रशिक्षक प्रशिक्षणको सारांश रिपोर्ट

तालिम संचालनका लागि चाहिने प्रशिक्षकहरु उत्पादन गर्ने उद्देश्यले मुख्य प्रशिक्षक प्रशिक्षण (Master TOT) ९५ जना सहभागीसहित ४ पटक गरी सम्पन्न भएको छ। शहरी विकास तथा भवन निर्माण विभागको सभाहलमा संचालित तालिम कार्यक्रम तपशील अनुसारको समयमा भएका थिए:

१. पहिलो: २०२२ नोभेम्बर २८ देखि डिसेम्बर २ सम्म
२. दोस्रो: २०२२ डिसेम्बर १२ देखि १६ सम्म
३. तेस्रो: २०२३ जनवरी २ देखि ६ सम्म
४. चौथो: २०२३ फेब्रुअरी २७ देखि मार्च ३ सम्म

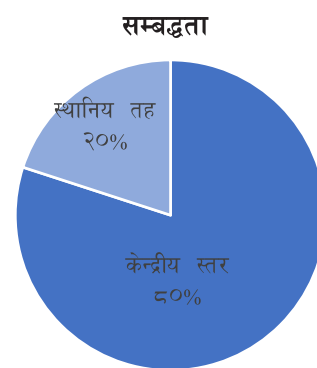
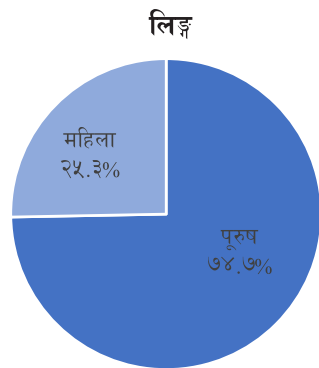
तालिमका सहभागीहरु

सुरक्षित भवन निर्माणका लागि नेपाल राष्ट्रिय भवन संहिता पालना प्रवर्द्धन परियोजना (NBCC) को संयोजन तथा सहजीकरणमा संचालित तालिम कार्यक्रममा भवन विभागका इन्जिनियरहरु, परियोजनाका इन्जिनियरहरु र केहि परामर्शदाताहरु प्रशिक्षकको रुपमा रहेका थिए।

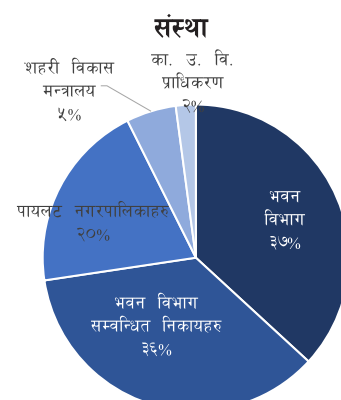
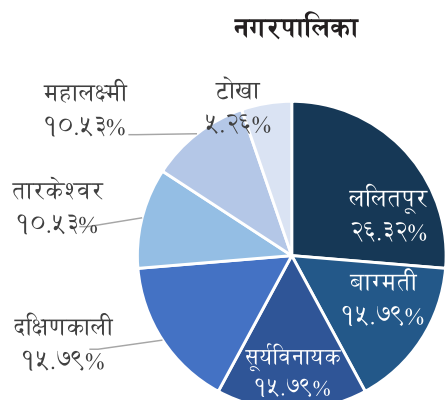
१.६.१ सहभागीहरु

४ वटा तालिम कार्यक्रममा समग्रमा ९५ जना इन्जिनियर र सब-इन्जिनियरहरु सहभागी भएका थिए। तालिमका सहभागीहरु भवन विभाग र यस अन्तर्गतका निकायबाट र परियोजना संचालन भइरहेका पायलट नगरपालिकाहरुमा कार्यरत छन्। पहिलो तालिम कार्यक्रममा २५, दोस्रोमा २४, तेस्रोमा २२ र चौथोमा २४ जनाले सहभागिता जनाएका थिए।

सहभागीहरुमध्ये ७१ जना पुरुष र २४ जना महिला थिए जसको अनुपात ३:१ रहेको छ।

हामीले भवन विभाग र यस अन्तर्गतका निकायबाट ७० प्रतिशत तथा परियोजना संचालन भइरहेका नगरपालिकाहरुबाट ३० प्रतिशत सामेल गराउने योजना बनाएको भएपनि ९५ जनामा ७६ जना सहभागीहरु भवन विभाग र यस अन्तर्गतका निकायकै थिए। संगै परियोजना संचालन भइरहेका ७ वटा नगरपालिकाबाट १९ जना सहभागी थिए।

१.७ तालिम मूल्यांकन

हरेक तालिम कार्यक्रमको पाँचौ तथा अन्तिम दिनको समापनसँगै सहभागीहरूले स्वयं मूल्यांकनसँगै समग्र तालिम कार्यक्रमको पनि मूल्यांकन गरेका थिए। अनलाइन मार्फत मूल्यांकन फाराम दिएर उनीहरूलाई तालिमको मूल्यांकन गर्न लगाइएको थियो।

सहभागीहरूको प्रतिक्रिया अनुसार तालिमको समग्र मूल्यांकन सन्तोषजनक रहेको छ। सहभागीहरूमध्ये ९६ प्रतिशतले तालिमबाट आफ्नो अपेक्षा पुरा भएको प्रतिक्रिया दिएका छन्।

१.८ तालिमका दौरान उठाइएका विषय तथा समस्याहरू

- विद्युत कटौति हुँदा तालिममा अवरोध
- तालिम हल निककै चिसो भएको हुँदा असहज अवस्था
- सुरुका २ दिन समयतालिका पालनामा कमी
- समूह विभाजन पनि प्रभावकारी नभएको तर रिपोर्टिङका लागि भने उपयुक्त
- तालिमको दौरान तय गरिएका छोटो विश्रामको पालनामा समस्या

१.९ सहभागीहरूको सुझाव

तालिममा सहभागी केहि व्यक्तिहरूले तालिम कार्यक्रमलाई अभ्र प्रभावकारी बनाउनका लागि केहि सुझाव पनि दिएका छन्।

- समयतालिका र कार्यतालिका परिपालनामा जोड
- तालिम सैद्धान्तिक भन्दा बढी अभ्यासमा केन्द्रित हुनुपर्ने
- अनलाइन नक्सापास प्रक्रियाका विषयमा पूर्ण जानकारी हुन जरुरी, त्यसको लागि यसका सबै पक्षहरूलाई तालिममा समावेश गर्नुपर्ने
- राष्ट्रिय भवन संहिताको संशोधित वा अद्यावधिक गरिएको विषय समेत समावेश गर्नुपर्ने

१.१० आगामी योजना

यो मूल प्रशिक्षक प्रशिक्षणमा सहभागी भएकाहरूलाई प्रयोग गर्दै छिटोभन्दा छिटो प्रशिक्षक प्रशिक्षण (TOT) संचालन गरिनेछ जुन नजिता ३ ले समेत निर्दिष्ट गरेको छ। तर ती तालिम भन्दा अघि भवन विभागको तर्फबाट मूल प्रशिक्षकहरूलाई विशेष तालिम प्रदान गरिनेछ। साथै समावेश गरिएका विषयवस्तुका हिसाबले यो मूल प्रशिक्षण कार्यक्रम डिजाइनरहरूलाई अपर्याप्त देखिएको छ। त्यसकारण उनीहरूलाई नयाँ तालिम दिने प्रबन्ध मिलाइनेछ जुन भवन डिजाइनमा केन्द्रित हुनेछ।

५ दिने मूल प्रशिक्षक प्रशिक्षणपश्चात् परियोजना निर्देशक र संयोजकसँग सामूहिक फोटो खिचाउँदै सहभागीहरू

२. परियोजनाका पछिल्ला गतिविधिहरू:

- ३.१. मूल प्रशिक्षक प्रशिक्षण (MTOT) तालिम संचालन
- ३.२. भवन निर्माण कार्यविधिको प्रवर्द्धनका लागि भिडियो सामग्री उत्पादन
- ३.३. दक्षिणकाली नगरपालिका, तारकेश्वर नगरपालिका, टोखा नगरपालिका र बागमती गाउँपालिकामा संशोधित वा अद्यावधिक भवन निर्माण कार्यविधि (BCWP) अनुमोदन
- ३.४. १७ जनवरी २०२३ का दिन २५ औँ भूकम्प सुरक्षा दिवसको अवसरमा विभिन्न गतिविधिहरू संचालन
- ३.५. तेस्रो JCC बैठक ५ अप्रिल, २०२३ मा सम्पन्न
- ३.६. अप्रिल महिनामा परियोजनाका टिम संयोजक (Team Leader) बाट सबै पायलट नगरपालिकाहरूको भ्रमण
- ३.७. भक्तपुरको सूर्यविनायक नगरपालिकामा भवन निर्माण कार्यविधिको कार्यान्वयनका सम्बन्धमा कार्यशाला गोष्ठी आयोजना (१९ अप्रिल, २०२३)
- ३.८. काठमाडौँको दक्षिणकाली नगरपालिकामा भवन निर्माण कार्यविधिको कार्यान्वयनका सम्बन्धमा कार्यशाला गोष्ठी आयोजना (११ मे, २०२३)
- ३.९. "Advanced Structural Analysis of Building" तालिम संचालन ।

तेस्रो JCC बैठक

JICA नेपाल र NBCC टिमबाट पायलट नगरपालिकाहरूको भ्रमण

भक्तपुरको सूर्यविनायक नगरपालिकामा आयोजित कार्यशाला गोष्ठी

दक्षिणकाली नगरपालिकामा आयोजित कार्यशाला गोष्ठी

३. परियोजनाका सदस्यहरूको परिचय

यो समाचारपत्रमा यस परियोजनाका केहि सदस्यहरूको परिचय पनि समावेश गरिएको छ । अन्य सदस्य र स्टाफहरूको परिचय आगामी अंकहरूमा राख्दै जानेछौं ।

माधव कटुवाल, इन्जिनियर, शहरी विकास तथा भवन निर्माण विभाग शहरी विकास तथा भवन निर्माण विभागको भवन संहिता शाखामा इन्जिनियरका रूपमा कार्यरत कटुवाल यस परियोजनाका इन्जिनियर समेत हुन् ।

तपाईंहरूको प्रयासलाई धन्यवाद, BCWP मोडेल निर्माण र तालिम सहज रूपमा चलिरहेको छ । हामी नयाँ BCWP र e-BPS चाँडै कार्यान्वयन हुने आशा गर्दछौं ।

यशुहिरो अमानो, विज्ञ

जापानी विज्ञ अमानो मुख्यगरी तालिम संचालनमा केन्द्रित छन् । उनले तालिमको दौरान डिजाइन तथा सुपरीवेक्षण सत्रमा सहजीकरण गर्दै आइरहेका छन् ।

शहरलाई सुरक्षित र योजनाबद्ध बनाउनका लागि भवन संहिता र मापदण्डहरूलाई कडाइका साथ पालना गरिनुपर्छ ।

सचिन सापकोटा

सापकोटा सिभिल इन्जिनियर हुन् र यो परियोजनामा उनी सामाजिक अनुसन्धानकर्ता, सूचना संकलन र प्रवाह तथा सुरक्षित भवन निर्माणको लागि जनचेतना फैलाउने कामका लागि जिम्मेवार छन् ।

जापान अन्तर्राष्ट्रिय सहयोग नियोग (JICA)को प्राविधिक सहयोगमा शहरी विकास मन्त्रालय शहरी विकास तथा भवन निर्माण विभागद्वारा कार्यान्वयन गरिएको

भुकम्पको लागि भवन संहिताको पालना सुरक्षाको पहिलो घेरा हो ।

कियोताका ओवाडा, विज्ञ

जापानी विज्ञ ओवाडा यस परियोजनाका टिम संयोजक हुन् । मूख्यगरी प्रशासन हेर्ने जिम्मेवारीमा रहेका उनले परियोजनाको टिमलाई नेतृत्व गरिरहेका छन् ।

मलाई कुनै दिन पोखरा जान मन छ ।

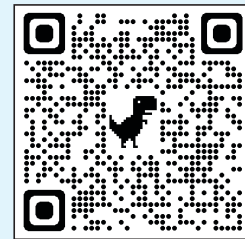
बाबु राम के सी

पेशाले सिभिल इन्जिनियर तथा शहरी योजनाकार के सी परियोजनाले संचालन गर्ने तालिमको योजना बनाउने र समन्वय गर्ने कामका लागि जिम्मेवार छन् ।

सुरक्षित निर्माणको आधार: जनचेतना र जागरुकता

विस्तृत जानकारीका लागि
<https://sites.google.com/view/nbcctraining/home>

वेबसाइट

